

З огляду на викладене, задля усунення перерахованих можливих причиново-наслідкових зав'язків, цілком доцільною є потреба в обов'язковому юридично-лінгвістичному рецензуванні будь-якої публікації, яка висвітлюється у вітчизняному медіапросторі.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 17 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI : станом на 17 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>.

3. Стратегія воєнної безпеки України «ВОЄННА БЕЗПЕКА – ВСЕОХОПЛЮЮЧА ОБОРОНА»: Указ Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021 : станом на 17 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>.

Пономаренко Катерина Вікторівна,
член Національної комісії зі стандартів державної мови, кандидат філологічних наук, доцент

ДЕРЖАВНА МОВА В МАСМЕДІА УКРАЇНИ

Наприкінці ХХ століття розпочалася доба інформації, реалії якої ми проживаємо й осмислюємо. Це час технологічного прогресу, цифрової комунікації, глобалізації й еволюції медіапростору, а також стрімких змін людини, культури, усього світу, які трансформують канали і способи передавання інформації, зокрема й словесні.

Провідними інструментами формування громадської думки, суспільно-політичної комунікації та культурної взаємодії стають масмедіа, зростає рівень загальної медіатизації, яку розглядаємо як формування сталого зв'язку особистості з медіа через стійку потребу безперервного споживання інформації, а також «процес і результат глобального впливу медіаресурсів на мовну свідомість реципієнтів, що зумовлює формування інформаційної картини світу за допомогою специфічних медійних когніотипів – когнітивних структур пізнання та представлення реальності, які виникають при взаємодії свідомості індивіда з глобальним інформаційним простором» [4, с. 103].

Традиційні регульовані державним законодавством ЗМІ у вигляді паперових періодичних видань, телебачення, радіо доповнюють, а подеколи вже й витісняють, «нові медіа» – соціальні мережі, канали обміну повідомленнями, сайти, платформи.

Невпинний розвиток цифрових технологій трансформує медійний простір, який стає надзвичайно впливовим засобом управління масами, а отже, – ареною боротьби.

Ми всі свідомі того, що українська мова звучить тут і зараз попри довгі роки утисків і заборон завдяки зусиллям тих людей, які не опускали рук упродовж того періоду, і тих, хто сьогодні захищає нас і дає нам можливість брати участь у цьому заході. А оскільки мова є основоположним елементом націєтворення, потужним засобом самоідентифікації, її роль у збереженні українців і української держави не можна переоцінити.

Тому абсолютно вмотивованим постає державне регулювання мовного плану медіасфери України як сукупності аудіовізуальних (телебачення, радіо), друкованих (газети, журнали тощо) та онлайн-медіа.

Зокрема, Закон України «Про медіа» від 13.12.2022 № 2849-IX набрав чинності 31 березня 2023 року. Ним регламентоване вживання державної мови у сфері аудіовізуальних медіа (стаття 40), зокрема обсяг програм державною мовою у найбільш вагомій проміжці ефірного часу залежно від категорії медіа – загальнонаціональна, регіональна (90 % – ТВ) або місцева (80 %), обсяг частки пісень державною мовою (40 % і 25 %), тижневий обсяг програм новин, вимоги до мовлення ведучих (дикторів) програм та осіб, які беруть у них участь, синхронного або послідовного перекладу, дубляжу програм та фільмів українською мовою тощо.

Теле- і радіомовники, які, крім мовлення державною мовою, здійснюють мовлення виключно мовами національних меншин України, які є офіційними мовами Європейського Союзу, мовами національних меншин, до яких застосовуються положення Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, за винятком офіційної мови держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом, мають вести українською мовою не менше ніж 30 відсотків від загальної тривалості програм (або їх частин).

У статті 41 згаданого вище закону зазначено, що друковані медіа в Україні видають державною мовою, а також іншими мовами в порядку, визначеному Законом України «Про

забезпечення функціонування української мови як державної». Водночас суб'єкт у сфері онлайн-медіа самостійно визначає мову поширення інформації, крім випадків, передбачених Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [2].

Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [1] посилив вимоги щодо використання державної мови у сфері друкованих та аудіовізуальних медіа, онлайн-медіа тощо. Зокрема, він визначає, що державною мовою здійснюється теле- і радіомовлення (стаття 24), видають друковані медіа (можливість видання рівними тиражами й розповсюдження друкованих медіа іншими мовами також чітко регламентована у статті 25), створюють інтерфейси вебсайтів, вебсторінок у соціальних мережах органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій державної і комунальної форм власності, медіа, зареєстрованих в Україні, а також суб'єктів господарювання, що реалізують товари і послуги в Україні та зареєстровані в Україні. Мовою реклами в друкованих медіа, на телебаченні і радіо є державна мова.

Особливості використання в масмедіа кримськотатарської мови, інших мов корінних народів, національних меншин України встановлені законом щодо порядку реалізації прав корінних народів, національних меншин України.

На сьогодні такий законодавчий захист української мови – велике досягнення, проте це лиш етап на довгому шляху, який супроводжують нові виклики.

Очевидно, що поза впливом мовного законодавства залишається сфера приватного спілкування. Але на сьогодні вона не окреслена однозначно. Зближення різних форм і сфер комунікації утворило нову модель інформаційно-комунікативної взаємодії, яку дослідники назвали «публічною приватністю».

Так, нові медіа – альтернативні канали інформації, комунікаційні платформи в жанрах допису, блогу, влогу, вебтрансляції з місця інформаційних подій, подкасту, сториз тощо охоплюють мільйонну аудиторію, впливають на світогляд, поведінку, мовні вподобання та ціннісні орієнтири багатьох українців, особливо молодого покоління. Серед публічних осіб, які мають авторитет у суспільстві, блогерів, журналістів, фахівців та «експертів» є, на жаль, ті, хто транслюють у маси російську мову, брутальну лайку, суржикову суміш росіянізмів, англіцизмів, мовних покручів, просторіччя тощо.

Офіційне підготовлене мовлення, використання вивіреної роками мовної норми замінює невідготовлене спілкування, неформальне, безпосереднє, дуже експресивне, але нерідко неграмотне.

Масмедіа активно впливають як на мовний вибір і мовні вподобання українців, так і на саму мову, вводячи в широкий публічний діалог нові слова, синтаксичні конструкції тощо.

Активне творення неологізмів (*євробляхи, тітушки, шахеди, пекельні борошна*), вживання запозичених слів, зокрема з англійської мови (*стартап, хайп, хештег*), навіть зі збереженням елементів правопису мови-джерела (*QR-код, event-агенція, VIP-персона*) свідчить, з одного боку, про розвиток мовлення, а з іншого – про його деградацію, викликає неусталеність їхньої орфографії: *сторІтелінг* замість *сторИтелінгу*, *капучІно* замість *капучИно* тощо, адже процес запозичення настільки інтенсивний, що науковці не встигають фіксувати в словниках всі зміни, унаслідок чого спостерігаємо зниження уваги й вимогливості до дотримання орфографічних норм.

Згадаймо й активне функціонування субстандартної лексики, яку виносять навіть у заголовки публікацій чи назви друкованих творів, що привертає увагу читачів і запам'ятовується, але спричиняє розмивання стилістичної норми.

На окрему увагу заслуговують і мовна редукція – активне вживання спрощених мовних конструкцій у медіакомунікації з метою передати думку максимально швидко, і поява графічних знаків (емотикону), і нехтування правилами пунктуації в письмовій медіакомунікації тощо.

Очевидно, що наведений перелік чинників можна продовжувати, а названі тенденції є різновимірними й багатовекторними. В аспекті використання державної мови вони призводять до розхитування мовних норм, загального зниження культури мовлення громадян, знецінення правописної й мовленнєвої грамотності.

Тому необхідними постають подальший розвиток мовного законодавства, форм контролю його виконання, увага до нових форм публічної інформаційної діяльності й пошук виважених рішень щодо її регулювання.

Водночас для збереження української мови й піднесення престижу її еталонних зразків необхідна проактивність мовної політики, стимулювання нових форматів українськомовного

медіаконтенту, мовних конкурсів, соціальної реклами, що пропагуватиме відповідальне ставлення до слова, елітарність грамотності, популярність високої мовленнєвої культури.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.

2. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>.

3. Куля А. Е. Медіатизація суспільства та її вплив на журналістику. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія «Соціальні комунікації». 2017. Вип. 17. URL: <https://cct.dp.ua/index.php/journal/article/download/105/102/>

4. Шевченко Л.І., Дергач Д.В., Сизонов Д.Ю. Медіалінгвістика: Словник термінів і понять. За ред. проф. Л.І. Шевченко. Київ, 2013. 240 с.

Попова Вікторія Юрївна,

старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу Європейського університету

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Потужною зброєю українського суспільства у боротьбі за незалежність і національну ідентичність є державна мова, на укріпленні позицій якої наразі зосереджується особлива увага державних інституцій. В умовах воєнного стану постало невідкладне завдання правового утвердження, захисту, поширення і подальшого закріплення функціонування української мови не лише як державної мови, а і як мови повсякденного спілкування в суспільстві, в усіх сферах його життя.

Метою нашої розвідки є загальний огляд правових засад функціонування української мови в умовах воєнного стану.

Державний статус української мови є невіддільним елементом конституційного ладу України як унітарної держави. Держава зобов'язується забезпечувати всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території країни. У кризових ситуаціях, одним з проявів яких є війна, посилюється роль мови як чинника національної консолідації, мірила розмежування на «свій-